

Ján Ambruš sa narodil 19. mája 1899 v Gornom Mitropole v rodine slovenských krajanov žijúcich v Bulharsku. Na strednú školu chodil v maďarskom Nagy St. Miklosi odkiaľ po jej skončení v roku 1915 ako výborný študent prešiel na školu pre vojenských kadetov v rakúskom Traiskirchene. Po skočení prvej svetovej vojny a vzniku Československa dokončil vojenské vzdelávanie vo Vojenskej akadémii v Hraniciach. Po vyradení pôsobil v horskom delostreleckom pluku 201 v Ružomberku a v delostreleckom oddiele 262 vo Vranove nad Topľou.

V roku 1925 ako poručík absolvoval kurz leteckých pozorovateľov zbraní a po povýšení na nadporučíka kurz leteckých pozorovateľov. V lete 1926 sa stal pobočníkom veliteľa I. perute Leteckého pluku 3 generála letca M. R. Štefánika v Nitre. Na prelome rokov 1927 a 1928 pôsobil na ministerstve národnej obrany (ďalej len „MNO“) v Prahe. V roku 1929 absolvoval pilotný a stíhací výcvik. Od októbra 1931 zastával funkciu veliteľa letky 43 leteckého pluku 6 v Kbeloch. Na tomto pôsobisku sa prejavil ako vynikajúci pilot a akrobat. Na neoficiálnych majstrovstvách sveta v leteckej akrobacii v Paríži v roku 1934 získal ôsme miesto. Vďaka svojmu leteckému talentu sa stal veliteľom 1. pokusnej letky Výskumný technický letecký ústav (ďalej len „VTLÚ“) v Prahe. V roku 1935 bol povýšený do hodnosti major letectva.

Svetoznámy sa stal vďaka rekordnému preletu z Prahy do Chartúmu v Sudáne v roku 1938, pri ktorom preletel 4 320 kilometrov a stanovil tak 40 rokov neprekonaný rekord pre športové lietadlá.

Po rozpade Československej republiky v marci 1939 musel ako Slovák odísť z Prahy na Slovensko. Pretože bol Slovákom s najvyššou leteckou hodnosťou, po povýšení na podplukovníka sa stal veliteľom slovenského letectva a prednostom leteckého oddelenia slovenského MNO. Nezhody s gen. Čatlošom znamenali v auguste 1939 jeho abdikáciu a odchod do výslužby.

V septembri 1939 opustil Slovensko a odišiel do odboja. Vo Francúzsku sa v roku 1940 ako jediný Slovák zapojil do leteckých bojov pri obrane Francúzska. Po francúzskej kapitulácii odišiel do Veľkej Británie, kde vstúpil do radov Kráľovského letectva (Royal Air Force - RAF). Od septembra 1940 bol veliteľom ďalšej československej stíhacej perute (312 Czechoslovak fighter squadron) v britskej hodnosti squadron leader.

Jeho kariéra frontového letca sa však chýlila ku koncu. 13. októbra 1940 pri hliadkovaní, ako veliteľ trojčlenného roja, omylom zaútočil na dve britské lietadlá typu Blenheim, pričom jedno zostrelil a druhé poškodil. Vinu za tento incident však nie je možné pripísať len na jeho vrub. Silueta Blenheimov sa podobala na siluetu nemeckých bombardérov a podobné incidenty sa stali aj iným letcom. Navyše nešťastné bombardéry leteli v sektore, kde sa väčšinou pohybovali lietadlá protivníka a Ambrušov roj nebol na ich prítomnosť včas upozornený.

O dva dni neskôr museli pre stratu orientácie dvaja piloti jeho roja svoje lietadlá opustiť na padákoch a sám Ambruš pristál núdzovo. Tieto okolnosti spolu s tým, že presiahol vek pre operačnú službu viedli k jeho odvolaniu z pozície veliteľa perute.

Exilové vedenie čs. odboja ho v lete 1941 určilo za člena čs. misie v Kanade, kde mal pomáhať náboru československých krajanov do radov odbojových jednotiek. Na túto úlohu mal Ján Ambruš aj jazykové predpoklady. Hovoril po anglicky, nemecky, maďarsky, francúzsky a poľsky a rovnako aj jeho hodnosť podplukovníka a diplomatické vystupovanie z neho robili ideálneho človeka pre túto úlohu. Po zrušení misie v roku 1943 sa stal Ambruš vojenským a leteckým atašé pre Kanadu.

Po vojne sa vrátil do Československa a v decembri 1945 bol povýšený do hodnosti brigádneho generála. V roku 1946 bol zvolený za poslanca Národného zhromaždenia za Demokratickú stranu. Pofebruárový vývoj v Československu preňho znamenal prepustenie z armády a odňatie hodnosti. Preto definitívne opustil Československo a usadil sa v USA, kde pôsobil ako konštruktér.

Po novembri 1989 bol rehabilitovaný, bola mu vrátená hodnosť a prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky ho 10. decembra 1991 povýšil do hodnosti generálplukovníka. Zomrel v roku 1994 v Chicagu a jeho telesné pozostatky boli prevezené na Slovensku. Pochovaný je v Bratislave.

Literatúra:

Vojenské osobnosti československého odboja 1939-1945, Ministerstvo obrany ČR – Avis, Praha 2005

ŠUMICHRASŤ, P.: Generálplukovník Ján Ambruš. In: *Obrana*, roč. 16, 2008, č. 6.